

2 Pääkirjoitus

4 Rasvaa niveliin

Merikosken ammatillisen koulutuskeskuksen sijoittumis- ja ohjauspalvelut toimii ammatillisen koulutuksen molemmissa nivelvaiheissa.

8 Erityisopetus on suuri haaste

Opetusneuvos Kaija Miettisen mielestä ammatillisten oppilaitosten ovien avaaminen kaikille on sekä suuri mahdollisuus että haaste.

10 Diakissa halutaan kehittää vajaakuntoisten työelämään tukemista

Mitä ovat Diakonia-ammattikorkeakoulun uudet työelämäyhteydet? Entä opinnollinen kuntoutus, jonka puolesta uusi rehtori Jorma Niemelä liputtaa?

12 Kolumni

Liikkeenjohdon konsultti Anne Penttinen-Kivistön mielestä ovet ammatillisesta oppilaitoksesta työelämään avautuvat oikealla asenteella.

13 Syttyikö työllistymiskipinä?

Kolmivuotinen WtW-projekti päättyi. Löytyikö uusia eväitä koulusta työelämään siirtymisen helpottamiseksi?

14 Minun viikkoni

Erityisopettaja Marjut Taluksen kiireistä viikkoa piristivät niin opiskelijan onnistunut näyttö kuin voimaantumisenkin.

16 Vuoden työnantaja Carfix Wasa

Yrittäjä Viking Hjortin Carfix Wasa palkittiin työn osaamisen, ohjauksen ja tukimenetelmien esimerkillisenä hyödyntäjänä.

18 Sosiaalisten yritysten laki yskii

Lain toimeenpanossa on suuria ongelmia. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta haluaa muutoksia lakiin.

20 Lotto erottaa Espanjan ja Suomen työllistymisongelmat

Lottomonopoli työllistää Espanjassa.

21 Ajassa

VATES-säätiössä alkoi uusi projekti, ja taloon tuli uusi projektipäällikkö.

s.4

s.8

s.14

s.16

Koulutusliite keskiaukeamalla

Maaliskuu 2005

Erityisopiskelijoiden työllistymiseen tarvitaan selkeää strategiaa

Ammatilliset oppilaitokset ovat uusien haasteiden edessä, kun koko ikäluokalle halutaan turvata mahdollisuus toisen asteen koulutukseen. Niiden nuorten määrä kasvaa, jotka tarvitsevat entistä enemmän tukeaa koulun eri siirtymävaiheissa. Oppilaitosten on myös järjestettävä kaikille oppilaille mahdollisimman hyvä ja kunkin erityistarpeet huomioiva opetus.

Osa koulunsa aloittavista oppilaista tarvitsee perusopetuksen lisäksi joko koulun erityisopetusta tai sen ulkopuolella järjestettävää kuntoutusta. Ongelmia tuen saannissa saattaa syntyä erityisesti silloin, kun siirrytään peruskoulusta toisen asteen koulutukseen ja työelämään.

Työelämästä syrjäytyminen uhkaa erityisesti niitä vammaisia ja muita erityistukea tarvitsevia opiskelijoita, jotka ammattitutkinnon suorittuaan jäävät pitkäksi aikaa työttömiksi. Ammattitaito rapistuu ja itseluottamus vähenee. Syrjäytymisuhan kohteena olevat tarvitsevatkin siirtymävaiheissa normaalia intensiivisempää tukea: yksilöllistä siirtymäsuunnittelua. Sen tulee alkaa tarpeeksi ajoissa ennen siirtymää ja kestää tuettuna seurantana, kunnes tilanne on saatu vakautettua.

Erityistukea tarvitsevien opiskelijoiden menestyksellinen työllistyminen edellyttää myös monialaista eri toimijoiden verkostoitumista sekä panostamista työnantajasuhteisiin. Työnantajat eivät juuri lainkaan tunne ammatillista erityisopetusta. Oppilaitoksissakaan ei ole aina selkeää vastuunjakoja siitä, kenelle erityisopiskelijoiden työllistymistoimet kuuluvat.

Oppilaitoksissa tarvitaan selkeää strategiaa siitä, kuinka erityistukea tarvitsevien opiskelijoiden työllistyminen turvataan. Työssäoppimisen kehittämiseen kaivataan työllistymistä edistävää toimintatapaa. Työnantajien ja heidän etujärjestöjensä kanssa on saatava aikaan nykyistä johdonmukaisempaa ja tavoitteellisempaa yhteistyötä. Selkeitä toimintalinjauksia kaivataan myös yhteistyölle julkisen ja kolmannen sektorin kanssa. Oppilaitoksien henkilöstökin tarvitsee lisää tietoa vaikeasti työllistyvien tukimahdollisuuksista: niin yksilö-ohjauksesta kuin työnantajille myönnettävistä taloudellisista tuista.

Työpaikkojen etsiminen ja tukea tarvitsevan opiskelijan valmentaminen työtehtäviin työpaikalla vaatii pitkäjänteisyyttä ja ammatillista osaamista. Työvalmentaja on erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työllistymisen ammattilainen. Oppilaitosten ja työhön valmennusta tarjoavien palveluntuottajien välinen yhteistyö onkin yksi keino luoda tehokas tukijärjestelmä opiskelijoiden työllistymisvaiheeseen. Työvalmentajien rekrytoiminen ammatillisiin oppilaitoksiin toisi uutta näkökulmaa jo entisestään monialaiseen osaamiseen. Se loisi oppilaitokselle mahdollisuuden kehittää sellaisia tukimuotoja, jotka vastaavat opiskelijoiden työllistymistavoitteita ja -tarpeita.

Miika Keijonen
projektipäällikkö

VATES info

1 ■ 2005

VATES-info on VATES-säätiön tiedotuslehti, jossa on ajankohtaistietoa vajaakuntoisten työllistymisestä.

Päätoimittaja

Marjatta Varanka

Toimitussihteeri

Juha Saarinen
Puh. (09) 7527 5506
juha.saarinen@vates.fi

Toimittaja:
Arto Vilmi

Osoite

PL 40, 00621 Helsinki
(Oltermannintie 8)
Puh. (09) 7527 551
Faksi (09) 7527 5521

Osoitteenmuutokset ja tilaukset:

Marianne Kaunismäki
Puh. (09) 7527 5502
marianne.kaunismaki@vates.fi

VATES-info 2 / 2005
ilmestyy kesäkuussa 2005.
Siihen tarkoitettun aineiston tulee olla toimituksessa viimeistään 29.4.2005.

Toimitus toivoo lukijoilta palautetta, juttuideoita, käytännön esimerkkejä ja kokemuksia.

Ulkoasu / piirroukset
Markku Böök

Kannen kuva
Studio Hannu Lehmusvuori

Painopaikka
Savion kirjapaino Oy

Painos
6500 kpl

VATES-info on ilmainen.
Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Rasvaa siirtymiin

Murrosikäisen nuoren on usein vaikea päättää, mitä peruskoulun jälkeen. Ammattioppilaitoksesta työelämään ponnistaminenkaan ei aina suju kuin rock'n roll, etenkin jos nuorella on jotain vammaa tai ongelmaa. Merikosken ammatillisen koulutuskeskuksen ohjaus- ja sijoittumispalvelut tarjoaa rasvaa ammatillisen koulutuksen nivelvaiheisiin.

Juhana Heikkinen arvostaa Merikosken ammatillisen koulutuskeskuksen ohjaus- ja sijoittumispalveluja. Hän on saanut työssäoppimispaikkansa löytämiseksikin apua ohjaaja Jenni Kiiskilältä.

Ohjaus- ja sijoittumispalvelujen johtaja Marjut Huttunen ja psykologi Teuvo Tanner korostavat, että ohjaus- ja sijoittumispalvelut on tärkeä väliasteen toimija Oulussa.

Oulussa toimivan Merikosken ammatillisen koulutuskeskuksen ohjaus- ja sijoittumispalvelut on vuodesta 1997 lähtien tarjonnut tukeaan koulutuskeskuksen opiskelijoille, opiskelijoiksi hakeville tai mahdollisesti sinne pyrkiville. Kohderyhmänä ovat etenkin ne nuoret, joilla on normaalia enemmän haastetta oman ammatillisen tulevaisuutensa suunnittelussa ja työllistymisessä. Tukea annetaan sekä peruskoulusta ammattioppilaitokseen että ammattiopinnoista työelämään siirtymisessä.

Työllistymisprosessi alkaa jo peruskoulusta

Ohjaus- ja sijoittumispalvelut tarjoaa mm. peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten neuvontaa ja ohjausta ammatilliseen koulutukseen hakeutumisessa.

Ohjaus- ja sijoittumispalvelujen johtaja *Marjut Huttunen* korostaa, että työllistyminen on prosessi, joka alkaa jo peruskoulun puolella.

-On tärkeää, että ensimmäinen siirtymä suunnitellaan huolella - ettei ainoastaan ajatella, kunhan nuori vain pääsee toiselle asteelle.

Ohjausprosessi käynnistyy usein koulutuskokeilulla Merikosken ammatillisessa oppilaitoksessa. Oppilas tutus-

tuu opintoalaan tai -aloihin, joista hän on kiinnostunut. Lisäksi hänelle tehdään psykologinen kykyarviointi. Siinä selvitetään hänen koulutukselliset ja ammatilliset valmiutensa: mitä hän taitaa ja tietää.

Arvioinnista annetaan nuorelle ja häntä ohjaavalle taholle palaute: keskustellaan esim. siitä, onko hänellä edellytyksiä opiskella tutkintotavoitteisesti, vai olisiko valmentava koulutus tai joku muu räätälöity reitti parempi.

Ohjaus- ja sijoittumispalvelujen psykologi *Teuvo Tanner* korostaa, että palautekeskustelussa toimitaan aina nuoren parasta ajatellen.

-Meillä oli esimerkiksi vuosi sitten koulutuskokeilija Etelä-Suomesta. Koska hän ei ollut vielä kypsä muuttamaan kotoaan, selvitimme mitä koulutusmahdollisuuksia hänen kotipaikkakuntansa tarjoaa, ja vanhemmat olivat tyytyväisiä, Teuvo Tanner valaisee.

Toimintatavat, mieliala ja persoonallisuuskin kartoitetaan

Ohjaus- ja sijoittumispalvelujen harjoittamaa arviointipalvelua on tarjottu ja kehitetty vuodesta 2003 alkaen Urपालetti-nimisenä EU-projektina. Sen on rahoittanut opetushallitus. Projektin tavoitteena on kokeilla ja löytää sellaisia

arviointimenetelmiä ja käytäntöjä, jotka voisivat toimia ura- ja elämänsuunnittelun ohjauksen työkaluina ja tukena ammatillisen koulutuksen molemmissa siirtymissä.

Kykykartoituksia tehdään myös Merikosken ammatillisen oppilaitoksen oppilaille, jotka tarvitsevat erityistukea ammatillisen ja urapolkunsu valinnassa.

Ohjaus- ja sijoittumispalvelut aikoo ensi vuonna ruveta tekemään entistä enemmän myös kyselyjä, joilla selvitetään toimintatapoja, mielialaa ja persoonallisuutta.

-Sen tuloksena pystymme laajentamaan opiskelijoille annettavaa palautetta ja varmistamaan ohjauksen osuvuuden entistä paremmin, kertoo Teuvo Tanner, jonka kanssa ohjaus- ja sijoittumispalveluissa toimii psykologin tehtävissä psykologiassistentti *Anu Määttä*.

Tukea puoli vuotta valmistumisen jälkeenkin

Ohjaus- ja sijoittumispalvelut -yksikössä toimii kaksi sijoittumisen ohjaajaa, jotka yhdessä opettajien ja ryhmäohjaajien kanssa auttavat Merikoskella ammattiin opiskelevia, tukea tarvitsevia opiskelijoita, työssäoppimis-, työ- tai jatko-opiskelupaikkojen löytämisessä.

Ensimmäisessä opiskelijan ja oppilaan yhteispalaverissa, jossa ovat mukana myös ryhmäohjaaja ja sosiaalityöntekijä, kartoitetaan opiskelijan kokonais-tilanne: mm. osaaminen, työnhakuvalmiudet ja koulutusaikainen rahoitus sekä jatkotukimahdollisuudet, jos työtä ei löydy valmistumisen jälkeen.

Sijoittumisen ohjaaja ja psykologi-assistentti vetävät opiskelijoille valinnasta Tähtäimessä työpaikka -kursssia. Siellä opiskelijat harjoittelevat työnhakua. He miettivät, mistä työpaikkoja voi löytää ja tekevät keskenään puhelimitse työnhakuharjoituksia: toinen on työnhakija ja toinen työnantaja - rooleja vaihdellaan.

-Se on tärkeä kurssi. Siinä mietitään myös työnantajan asemaa. Pohditaan mikä mahdollisesti meni pieleen. Minä ja psykologi seuraamme ja edistämme keskustelua, kertoo ohjaaja *Jenni Kiiskilä*.

Ohjaaja selvittää opiskelijoille eri tukimuodot, niiden perusteet ja hakupaikat 10-12 hengen ryhmissä jo toisen

Ohjaaja Jenni Kiiskilän mielestä työvalmentajista olisi apua opiskelijoiden työllistymisessä. He voisivat auttaa työnantajia perehdyttämällä opiskelijat työtehtäviin. Työvalmentaja mahdollistaisi myös työhönvalmennuksen joustavamman saannin.

Oulun Lukkoon työllistyneen Hanna-Leena Kuivosen mielestä nuoret joutuvat aivan liian varhain päättämään urasuunnituksestaan.

opiskeluvuoden aikana.

-Kun opiskelijat tietävät, että esimerkiksi työelämävalmennuksen avulla voi harjoitella ennen varsinaista työllistymistä, he eivät aivan säikähdä tulevaisuuttaan.

Kolmannen opintovuoden aikana ohjaaja käy vielä opiskelijoiden kanssa tarkemmin läpi millaisia tukia on ja miten niitä haetaan, jottei ainakaan tukien hakemattomuuden takia seuraisi pitkää työttömyysjaksoa ja ammattitaidon katoamista.

Jos tarve vaatii, ohjaaja lähtee henkilökohtaisesti opiskelijan kanssa niin työpaikkoihin, työvoimatoimistoon kuin Kelaankin. Ohjaus- ja sijoittumispalvelun ohjaajan tuki on opiskelijan käytössä vielä puoli vuotta valmistumisen jälkeenkin.

Joustavaa ja nopeaa toimintaa

Merikosken ammatillinen koulutuskeskus pystyy myös tarjoamaan työllistymistä tai jatkokoulutusta edistävän paikan niille, jotka eivät ammatillisen koulutuksensa päätyttyä työllisty. Koulutuskeskuksen vuonna 2004 projektirahoituksella käynnistämässä Meriko-tehtaassa nuori voi valmentautua tai harjoitella useissa eri työtehtävissä: mm. puu-, metalli-, verhoilu-, kiinteistöhoito- ja toimistotöissä. Meriko-projektia vetää ohjaus- ja sijoittumispalvelujen johtaja Marjut Huttunen.

Meriko-projektin rahoitus on katkolla vuoden 2006 lopussa ja Urapaletti-projektin heinäkuussa 2005. Marjut Huttunen ja psykologi Teuvo Tanner toivovat ja uskovat, että näissä projekteissa jo toimiviksi havaittuja käytäntöjä ja yhteistyömalleja voidaan jatkaa yh-

teistyössä paikallisten koulutusjärjestäjien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Myös uusia rahoitusmalleja kartoitetaan.

Marjut Huttunen korostaa, että ohjaus- ja sijoittumispalvelujen yksikkö on ammatillisen koulutuksen todellinen välimaaston toimija. Se verkottaa Oulun seudulla yhteen eri koulutuksen tason osapuolia: opiskelijoita, heidän vanhempiaan, yläasteita, erityiskouluja, ammatillisia oppilaitoksia, työvoimatoimistoja, Kelaa, vakuutuslaitoksia, ja työnantajia.

Psykologi Teuvo Tanner huomauttaa, että ohjaus- ja sijoittumispalvelut on myös joustava ja nopea yksikkö, joka ei ole odottanut, että välimaasto tulisi sen luo, vaan on mennyt itse välimaastoon.

■ Teksti: Juha Saarinen

■ Kuvat: Mia Käyhkö ja Juha Saarinen

Nuori tarvitsee apua ja kannustusta

Juhana Heikkinen (24) ja Hanna-Leena Kuivonen (26) ovat nuoria, jotka arvostavat Merikosken ammatillisen koulutuskeskuksen ohjaus- ja sijoittumispalveluja.

Juhana Heikkinen on nuoresta iästään huolimatta ennättänyt peruskoulun jälkeen jo kulkea useampia koulutuspolkuja. Käytyään peruskoulun, hän suoritti Merikosken ammatillisessa koulutuskeskuksessa valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen, sen jälkeen lukion, ja nyt hän opiskelee ensimmäistä vuotta liiketalouden perustutkintoa tavoitteenaan tietohallinnon työt.

-Valmentava ja kuntouttava koulutus selvensi tahtoani ruveta opiskelemaan liiketalouden perustutkintoa. Merikoskella tehdyt kognitiiviset testit osoittivat, että minulla on alalle tarvittavia lahjoja, Juhana Heikkinen kertoo.

Merikosken ammatillisen koulutuskeskuksen sijoittumisen ohjaaja Jenni Kiiskilä on myös avustanut häntä työssäoppimispaikan hankinnassa.

-Itse en olisi tiennyt, mistä lähteä sitä hakemaan, kertoo sählyä vapaa-aikanaan harrastava Juhana, joka asuu vanhempiensa tykönä, ottaa päivän kerrallaan ja uskoo vankasti valmistuttuaan työllistyvänsä.

Hanna-Leena Kuivonen on työllistynyt Meriko-projektin kautta 36 vuotta vanhaan turva-alan yritykseen Oulun Lukkoon. Hän on konttorityöntekijä, joka vastaa puhelinvaihteesta, tekee laskutuksia ja tilauksia. Työpaikka järjestyi Meriko-tehtaan kautta. Sinne Hanna-Leena osasi hakeutua äitinsä vinkkaamana. Äiti oli lehdestä lukenut siitä ja paikka kiinnosti Hanna-Leenaa, kun Merikossa luovattiin apua työllistymiseen.

Ennen Merikoon hakeutumistaan Hanna-Leena oli vuoden työttömänä. Hän oli kyllä yrittänyt hakea työvoima-

toimiston hänelle välittämiä vapaita työpaikkoja, mutta päässyt vain kerran haastatteluun. -Olisin odottanut, että työvoimatoimisto olisi auttanut minua muutenkin kuin vain lähettämällä työpaikkailmoituksia kotiin. Olisin tarvinnut kannustamista.

Hanna-Leenalla on takkuinen opiskelutausta. Peruskoulun ja kymppiluokan jälkeen hän on keskeyttänyt niin iltalukion kuin matkailulinjan ammatilliset opinnot aivan kalkkiviivoilla. Veri on vetänyt työelämään. Hän on työskennellyt opiskelujen ohella mm. Nokialla.

-En tykkää istua, vaan minulla pitää olla tekemistä. Jos olisin nyt kahdeksannella tai yhdeksännellä etsisin itselleni ehdottomasti oppisopimuspaikan. Nuoret joutuvat liian varhain päättämään uravalinnastaan, toteaa Hanna-Leena, jolla on hyvä kielipää. Hän on innostunut myös tietotekniikasta. Oulun Lukon omistaja *Silja Walstedt* onkin yhdessä Hannan kanssa opiskellut työssä tarvittavia atk-ohjelmia.

Opetusneuvos
Kaija Miettinen:

Erityisopetus

Työssäoppimisjärjestelmä tarjoaa erilaisille oppijoille erinomaisen mahdollisuuden näyttää osaamistaan.

Erityisoppilaiden tulo ammatillisiin oppilaitoksiin on kuitenkin täynnä useita haasteita, joiden ratkaisu vie aikaa.

Näin sanoo opetusneuvos Kaija Miettinen opetushallituksesta.

Ammatillisten oppilaitosten ovien avaaminen kaikille opiskelijoille on opetusneuvos *Kaija Miettisen* mielestä ollut erityisen hieno inklusiivinen päätös. Hän vastaa opetushallituksessa toisen asteen ammatilliseen erityisopetukseen liittyvistä asioista.

Miettinen katsoo, että myös ammatillisten oppilaitosten tiivistyneet työelämäyhteydet – työssäoppiminen ja näytöt – edistävät kaikkien erilaisten oppijoiden mahdollisuuksia huomasti.

-Nyt voi näyttää tekemällä. Ei tarvitse kaikkea kirjoittaa ja hienosti esittää. Jos osaat keittää lihakeiton, se riittää.

Näyttö on hänen mielestään myös vahvasti opiskelijaa tukeva tilanne.

-Se ei ole tästä poikki pinoon, vaan oppimistilanne, jossa voidaan arvioida vahvasti tukea opiskelijaa.

Yhteistyötä ja järjestöjen tukea tarvitaan

Vammaisten ja vajaakuntoisten tulo ammatilliseen oppilaitoksiin on kuitenkin haastava tilanne erityisesti opettajille.

Opettajien tiedot vammoista ja niiden vaikutuksesta oppimiseen ovat vähäiset.

-Miten esimerkiksi joku sairaus, ADHD tai mielenterveysongelmat vaikuttavat, sitä ei ymmärrä, jos ei ole edes tiedon tasolla asiasta käsitystä, opetusneuvos Kaija Miettinen huomauttaa.

Oppilaitoksissa on myös tunnettuja vammaisille tarjolla olevat erilaiset sosiaali- ja terveys- sekä työllistämisen tukipalvelumahdollisuudet.

Miettisen mielestä ammatilliset oppilaitokset tarvitsevat laaja-alaista yhteistyötä niin kunnan sosiaali- ja terveystoimen kuin eri työllistämiprojektien ja järjestöjen kanssa. Järjestöillä ja työvalmennusta tarjoavilla organisaatioilla on hänen mielestään erityisen paljon annettavaa ammattioppilaitoksille. Niillä on vammaakohtaista mutta myös työvalmennuksen osaamista, jota tarvitaan opetuksen työvaltaisuuden ja työssäoppimisen takia.

-Ammatillisissa oppilaitoksissa pelätään, että työelämä torjuu vammaiset opiskelijat. Että työpaikkoja ei löydy sellaisille opiskelijoille, joilla on rajalliset kyvyt.

Opettajien pätevyysvaatimukset puntarissa

Erityisopetuksen tulo ammatillisiin oppilaitoksiin haastaa myös pohtimaan,

millaista ammatillista pätevyyttä erilaisien oppijoiden opettamiseen tarvitaan.

Ammattiin johtavissa tutkinnoissa opettajan pätevyyskriteerit ovat Miettisen mukaan yksiselitteisen selkeät: vähintään ammattikorkeakoulutason tutkinto ja sen päälle opettajan sekä erityisopettajan opinnot.

Valmentavassa kakkosessa perinteen pätevyysreitti on kuitenkin hänen mielestään pakko kyseenalaistaa, koska opiskelu on ennemminkin päivittäis- kuin ammattitaitojen hankkimista. Oppituntien rakennekin tehdään täysin henkilökohtaisen opetuksen järjestysuunnitelman eli HOJKS:n mukaan yhdessä oppilaan sidosryhmien kanssa.

-Siinä soveliaain ammattitutkintopohja voisi olla sosionomi, Miettinen toteaa.

Hän vakuuttaa, että opetusministeriössä kyllä tiedostetaan muutostarve, mutta päätöksenteossa ei kuitenkaan kannata hötkyillä, koska monet lait kuten esimerkiksi kehitysvammalaki ja valtioneusuuslainsäädäntö ovat uudistumassa.

-Opettajien ja koulutuksen järjestäjien kanssa täytyy myös neuvotella ja kypsytellä asiaa. Isot muutokset ovat hitaita.

on suuri haaste ammatillisille oppilaitoksille

Massat liikkuvat hitaasti

Entä miten taataan se, että eri paikkakunnilla erilaisilla oppijoilla on tasaver-
taiset mahdollisuudet päästä ammatil-
lisiin oppilaitoksiin ja opetus on tasalaa-
tuista.

-Opetusministeriö laatii lait ja asetuk-
set sekä antaa rahat. Opetushallitus taas
tekee opetusministeriön linjausten mu-
kaan opetussuunnitelman perusteet. Sii-
nä ovat lähinnä meidän mahdollisuudet
vaikuttaa, opetusneuvos Miettinen vastaa.

Hän huomauttaa, että ammatillisen
koulutuksen järjestäjät tietävät parhai-
ten alueelliset tarpeet. Ne ovat kuiten-
kin keskenään eri asemassa, koska ovat
hyvin erikokoisia: isoja kuntayhtymiä ja
pieniä säätiöitä.

-Kestääkin kauan ennen kuin kaik-
ki oppilaitokset ovat samalla viivalla. Vie
jopa 15 vuotta ennen kuin viimeinenkin
opettaja on mukana uudessa systeemis-
sä. Massat liikkuvat hitaasti.

Miettinen aprikoi, että joillakin
ammattioppilaitoksilla ei ole edes tarvet-
ta pohtia erityisopetuksen tasalaatui-
suutta ja saatavuutta.

-Vasta kun opinahjon vetovoima
alkaa hiipua, aletaan miettiä tällaisia
kysymyksiä.

Toisaalta hänen mielestään kunnalli-
siin päättäjiin voidaan vaikuttaa, kun tuo-
daan esille, mikä merkitys koulutukseen
satsaamisella on.

-Kuntapäätäjiiin on tehonnut se, kun
olen muistuttanut, että nuoret, jotka ei-
vät ole koulutuksessa, ovat joka tapauk-
sessa kunnan jäseniä hyvin, hyvin kauan.

Erityisoppilaitoksista kehittä- miskeskusiksi

Mikä on ammatillisten erityisoppilaitos-
ten tulevaisuus, kun erityisoppilaitokset
siirtyvät pikkuhiljaa ammatillisiin oppilai-
toksiin ja heidän aiemmin erityisoppilai-
toksiin mukanaan tuomat valtionosuus-
rahat loppuvat?

Erityisoppilaitoksilla on Miettisen
mukaan tärkeä rooli ammatillisen opetu-
ksen palvelujärjestelmässä. Ne vastaavat
kaikkein vaikeampivammaisten oppilai-
den koulutuksesta, toimivat oman alu-
ensa erityisopetuksen kehittämiskeskuk-
sina ja tukevat ammatillisia oppilaitoksia.

-Ne keräävät osaamista ja suodattava
sitä tavallisiin oppilaitoksiin.

■ Teksti ja kuvat: Juha Saarinen

Realismia unelmien sijaan

Opetusneuvos Kaija Miettinen
peräänkuuluttaa realismia
erilaisten oppijoiden oppimis- ja
työmahdollisuuksien avautumiseen
toisen asteen ammattioppilaitos-
opiskelun myötä.

-Jos osaa surffata netissä, niin se
ei merkitse, että voi opiskella
datanomiksi. Opetussuunnitelman
perusteissa on selkeät tavoitteet,
mitä kussakin tutkinnossa pitää
osata. Kun opiskelijalle tehdään
henkilökohtaisen opetuksen
järjestämistä koskeva suunnitelma,
niin siinä asiat pitää käydä läpi.

Miettinen huomauttaa, että vaikka
virallisesti luvataankin, että
kaikissa perustutkinnoissa voidaan
peruskoulun jälkeinen opetus
antaa erityisopetuksena, niin
todellisuudessa koulutuksen
järjestäjät valitsevat opiskelijat
pääsykokein ja testein. Hakijat
pannaan jonoon.

-Nyt haetaan rajoja ja mahdolli-
suuksia. Esimerkiksi sosiaali- ja
terveysalalle hakee nuoria
kehitysvammaisia tyttöjä. Vaikka
periaatteessa tahdottaisiin, että he
pääsisivät opiskelemaan, niin mikä
on heidän vastuunsa oikeassa
työelämässä, kun pitää hoitaa
toisia ihmisiä, Miettinen kysyy.

Hän huomauttaa, että samaan
aikaan puhdistus- ja palvelualoilla
tarvittaisiin opiskelijoita, mutta
alan koulutus ei houkuttele, koska
sen status on niin heikko.

-Viime kädessä tytöt kuitenkin
pääsevät siivous- ja puhdistusalan
töihin, kävivät he kumman linjan
tahansa.

Miettinen pelkää, että nyt luodaan
ehkä liikaakin sellaisia unelmia,
jotka saattavat johtaa koviinkin
pettymyksiin.

-Kun nuoren unelmat sortuvat
murrosiässä, eikä hänellä ole
esimerkiksi kognitiivisten ongelmien
ja kehitysvammaisuuden takia
kykyä käsitellä pettymyksiä, se on
ehkä vähän liian kovaa.

Diakissa

halutaan kehittää
vajaakuntoisten
työelämään tukemista

Vammaisen tai
vajaakuntoisen tukeminen
työelämään ei ole aivan
yksinkertainen juttu. Siksi
Diakonia-
ammattikorkeakoulussa
olla on valmiita
panostamaan monialaiseen
osaamiseen ja
työelämäyhteyksien
parantamiseen. Koulun
rehtori Jorma Niemelä
näkee sosiaalialan
opiskelijansa muun muassa
potentiaalisina
tulevaisuuden
työvalmentajina.

Diakonia-ammattikorkeakouluun, Diak, hyväksytään vuosittain noin 535 uutta opiskelijaa. Sen Helsingin yksikössä opiskelunsa aloittaa vuosittain noin 170 uutta opiskelijaa. Heistä keskimäärin 30 suorittaa kattavasti vammaistyön opintoja osana kolme ja puoli vuotta kestävä sosionomin tai sairaanhoitajan ammattitutkintoa.

-Korkeakouluasteen koulutuksen saavia vammaistyön osaajia tarvittaisiin enemmän, toteaa rehtori Jorma Niemelä.

Ammattiosaamista oppilaitosten verkostoilla

Diakin Pieksämäen yksikössä työskentelevä yliopettaja *Anja Manninen* on ollut mukana suunnittelemassa täydennyskoulutukseen tarkoitettua opintokokonaisuutta. Siinä syvennetään tasa-arvoisen osallistumisen ja palveluohjauksen osaamista. Uudenlaisen opintokokonaisuuden tarkoituksena on lisätä tietämystä erityisryhmille suunnattujen palvelujen suunnittelusta ja kehittämisestä.

-Tässä uudessa opintokokonaisuudessa työelämäyhteyksiä vahvistetaan edelleen, sillä se on juuri ammattikorkeakoulujen olemukseen luontevasti liittyvä toimintatapa.

Jo opintokokonaisuuden suunnittelussa on hyödynnetty toimivia yhteistyöverkostoja. Hankkeessa on tiiviisti ollut mukana Kuopion yliopisto, joka tarjoaa erikoistumisopinnot suorittaneille ammattilaisille jatko-opintomahdollisuutta.

-Yliopisto yhdessä Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa on saanut mukaan myös kansainvälisiä kumppaneita. Erikoistumisopinnoissa hyödynnetäänkin sekä saksalaista että unkarilaista osaamista.

Suuri toimija

Jorma Niemelä näkee oman oppilaitoksensa aseman sosiaalialan koulutuskeskeisenä. Aloituspaikkoina laskeutuu se on maan suurin sosiaalialan kouluttaja. Kahdeksan yksikön verkosto ulottuu Helsingistä Ouluun ja Pieksämäeltä Poriin.

-Vammaistyön opintoja on lukujärjestyksessä jo perusopintovaiheesta lähtien, joten opetushenkilökunnallemme vammaisuuden tematiikka ei ole uutta. Opettajiltamme löytyy sekä henkilökohtaista osaamista että kontakteja vammaisjärjestömaailmaan.

Teksti: Outi Lindroos
Kuvat: Juha Saarinen

Opinnollinen kuntoutus perinteisten kuntoutusmuotojen rinnalle

Jorma Niemelä on entinen Sini-nauhaliiton toimitusjohtaja. Valtakunnallisen ja kristillisen päihdetyön parissa kerätty kokemus on kartuttanut hänen näkemystään pitkäaikaistyöttömyyden vaikutuksista. Erilaisten perinteisten kuntoutusmuotojen rinnalle Niemelä nostaisi opinnollisen kuntoutuksen. Siinä on kysymys maailmankatsomuksellisesta, elämäntarkoituksellisesta ja sivistävästä koulutuksesta.

-Kuntoutuksen sisällöt auttaisivat osallisuuden ja oman elämäntilanteen vahvistamisessa. Samalla kuntoutus valmentaisi ja antaisi valmiuksia myös ammatillisissa opinnoissa menestymiseen.

Opinnollista kuntoutusta voisivat hänen mukaansa tarjota erityisesti vapaan sivistystyön piirissä toimivat oppilaitokset.

-Opinnollinen kuntoutus avartaisi näkökulmaa ja tarjoaisi laajempia merkityshorisontteja, Niemelä jatkaa kuntoutusmuodon perusteluja.

Kuntoutus auttaisi siis hahmottamaan paremmin myös omaa elämäntilannetta ja se vähentäisi etenkin vaikeasti työllistyvien ihmisten syrjäytymisvaaraa.

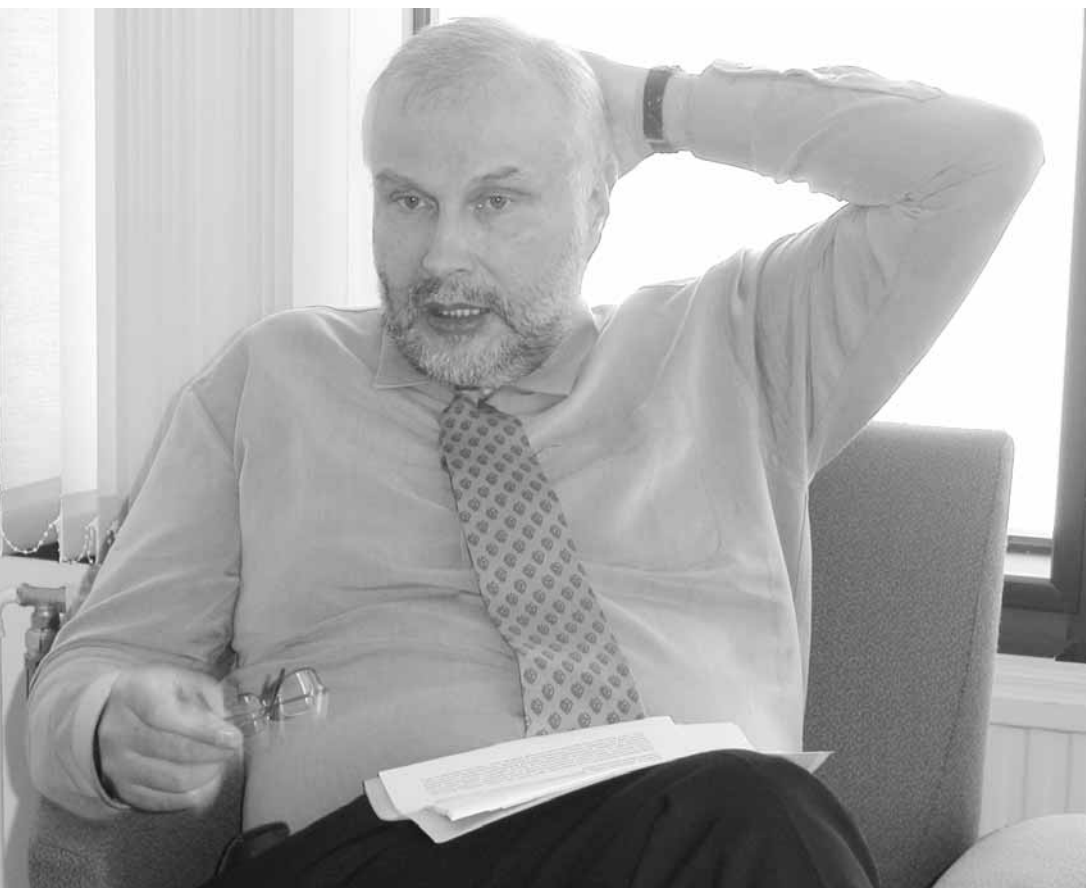
Jotta opinnollista kuntoutusta olisi mahdollista toteuttaa, se vaatisi kuitenkin uudenlaista opetus- ja sosiaalitoimen keinojen yhdistämistä. Kokeiluja on saatukin jo käyntiin.

Jorma Niemelä on myös seurannut ilahtuneena sosiaalisten yritysten lain syntymistä, mutta on ollut erityisen kriittinen lain lopulliseen muotoon.

-Eipä taida juurikaan löytyä sellaisia bisnesosaajia, jotka nykyisellä lain mukanaan tuomalla tukitasolla saavat aikaan kestävä ja menestyvän yrityksen, Niemelä pohtii.

Hän toivoo, että lakia korjattaisiin ja että sen rinnalla ainakin kokeiltaisiin työllistämisseteliä.

-Seteli kompensoisi työnantajalle vajaakuntoisuuden osuuden. Setelin avulla yhteiskunta voisi tukea ketä tahansa työllistämispäätöksen tehnyttä ja vastuullista yrittäjää.

Oikealla asenteella ovet auki työelämään

Näyttötutkintojärjestelmän ja työssäoppimisen kehittyminen ovat tiivistäneet oppilaitosten ja yritysten vuoropuhelua sekä tuoneet organisaatioita lähemmäs toisiaan. Työ edistää kaikilla tasoilla opiskelijoiden sijoittumista työelämään, olipa kyseessä ”tavisi tai vajaa”. Vajaakuntoisille työn merkitys on suurempi - mahdollisuuden saaminen on haastavampaa. Yhteistyötä ja tukea tarvitaan ovien ja asenteiden avaamiseen puolin ja toisin.

On varmistettava, että opettajilla on reaalityö ammattien nykytaidon vaatimuksista; on myös ymmärrettävä tämän päivän työelämän toimintaympäristö ja asiakkaiden asettamat haasteet. Opettajien työelämäjaksot avavat käsitystä nykytilasta monella tavalla. Tämä haaste on otettava vastaan riittävän usein. Reaalityö tuominen opetussuunnitelmatyöhön vaatii myös pienempien yrittäjien kanssa tehtävää aktiivista ja laajaa yhteistyötä eri toimialoilla.

Oppilaitoksessa opetellaan ammattien perusvalmiudet ja saadaan lähtökohta elinikäiselle oppimiselle. Oikean asenteen oppiminen on kaikkein tärkein väline tiellä työllistymiseen. Opettajat ovat suunnannäyttäjiä: oppilaat omaksuvat nopeasti opettajan asenteen yritysmaailmaa kohtaan.

Yritykset tulisi kokea mahdollisuuksien antajina. Suomessa on lähes 300 000 yritystä ja ne antavat paljon mahdollisuuksia – kenelle tahansa meistä. Yrityksistä vain 0,5 prosenttia työllistää yli 100 henkilöä. Tämän kokoluokan yrityksissä perehdytys- ja ohjausresursseja on enemmän, mutta

Kuva: Hannu Lehmusvuori

ne eivät yksin ratkaise asioita. Olisikin ymmärrettävä ja nähtävä pienyritysten työllistävä vaikutus sekä toimintaympäristön niille tarjoamat mahdollisuudet. Työllistymisen kannalta ratkaisevaa onkin ymmärtää yrittäjän arkea ja toimia niiden reunaehtojen mukaan, jotka sanelevat yrityksen toimintaa. Asiakas on kuningas ja toimintaympäristö sen mukainen.

Yritysten toiminta ja arkityö ovat täynnä asioita, joita ei voi oppia kirjoista eikä niitä ole kirjoitettu direktiiveihin. Hienoimmatkaan teoriat eivät muutu toimiviksi ilman onnistunutta soveltamista käytäntöön. Asiakkaiden ajatukset ja tarpeet eivät kulje kaavojen mukaan. Yrityksen on taivuttava asiakkaan mukaan, oli tilanne melkein mikä tahansa. Jos palvelu ei miellytä, niin asiakas äänestää nopeasti jaloilleen. Vain onnistumalla tyydyttämään asiakkaiden tarpeita luodaan lisää töitä ja työpaikkoja! Näitä tarpeita voi tyydyttää aivan yhtä hyvin vajaakuntoinen kuin kuka tahansa, jos halua ja tahtoa riittää. Asiakas maksaa viime kädessä palkkamme ja varmistaa työmme jat-

kuvuuden. Yritys ja työnantaja ovat vain välikädessä: organisoimassa, rahoittamassa, kantamassa riskit ja tuottamassa tuotteita ja palveluja.

Työtehtävän ja tekijän mahdollisimman hyvä kohdentaminen ratkaisevat työllistymisen. Lukuisia onnistuneita esimerkkejä löytyy. Positiivinen asenne, motivaatio, tehtävän edellyttämä osaaminen ja halu kehittyä ovat ratkaisevassa asemassa - vamma tai vajavuus on toissijaista. Viestimme ympärillemme omia asenteitamme, halua ja tahtoa, tai sitten jotain aivan muuta. Tärkein asenne on itseluottamus ja halu suoriutua tehtävästä kykyihinsä nähden niin hyvin kuin mahdollista. On löydettävä yhteinen kieli ja tahtotila: lähestyttävä ihmistä ihmisenä – isompi pienempää – myyjä asiakasta, toimintaa kehittäen. Tekemätöntä työtä riittää, mutta yhteistyössä on paljon toivomista.

Anne Penttinen-Kivistö,
liikkeenjohdon konsultti, Consultica Oy
anne.penttinen@consultica.com

WtW-hanke päättyi:

Syttyikö työllistymiskipinä koulumaailmassa

Projektijohtaja Pirjo Lampinen ja projektkoordinaattori Miika Keijonen ovat tyytyväisiä WtW-hankkeen lopputulemaan: koulu- ja työllistymismaailman välinen muuri on murrettu.

Projekti on antanut mielettömän mahdollisuuden kehittää ammatillista ja erityisopettajakoulutusta niin, että erityistukea tarvitsevien työllisyysasiat ovat mukana meidän toimintamme arjessa. Olemme saaneet mm. opettajakorkeakoulun opetussuunnitelmiin uusia työllistymisen edistämiseen liittyviä pysyviä elementtejä, kertoo Worth the Work-projektin johtaja *Pirjo Lampinen* Hämeenlinnan ammatillisesta opettajakorkeakoulusta. Se on toiminut WtW-hankkeen hallinnoijana.

Pirjo Lampinen korostaa, että koska hankkeen lähtökohtana on ollut vaikuttaa välillisesti erityistä tukea tarvitsevien ammatillisen koulutuksen ja työelämään siirtymisen kehittämiseen, niin erityisen tärkeää on ollut saada uusia tuulia juuri rakenteisiin.

Aitoa vuoropuhelua

VATES-säätiö on ollut hankkeen yksi kuudesta kehittämiskumppanista. Sen tavoitteena projektissa on ollut viedä työllistymisen osaamista koulumaailmaan. Matkasaarnaajana toiminut projektkoordinaattori *Miika Keijonen* korostaa, että työllistymiskipinä on nyt koulumaailmassa herätetty.

-Eniten opettajia on kiinnostanut erityispedagoginen osaaminen, joka liittyy niin oppimisvaikeuksien tunnistamiseen, työssäoppimiseen kuin työllistymiseen.

VATES-säätiön ja vajaakuntoisten työllistymismenetelmien tunnettuus on konkreettisesti lisääntynyt.

-Kun kävin ensi kertaa luennoimassa opettajille ammattioppilaitoksissa työllistymisestä ja työllistymismuodoista ja kysyin, kuka tuntee VATESin ja työllistämismuodot, niin yhtään kättä ei nousut ylös. Kun viimeksi kysyin samaa opettajilta, niin jo puolet käsistä nousi ylös, havainnoi Keijonen.

VATES on tuottanut nettisivuilleen opettajien työn tueksi tuetun työn ohjauksen oppaan.

Ovi koulu- ja työllistymismaailman molemminpuoliseen kanssakäymiseen on projektin myötä avautunut.

-Nyt on rikottu vallitsevaa ajattelua, että oppilaitos tekee omat hommansa ja muu maailma omansa, uskoo Pirjo Lampinen.

Hämeenlinnassa opettajakorkeakoulu on ollut luomassa lähikuntien kesken seudullista siirtymämallia, jolla avitetaan erityistukea tarvitsevien oppilai-

Lisätietoja:
WtW-hankkeesta,
sen tuloksista ja tuotteista:
www.worththework.org ja
VATESin projekti-osuudesta:
www.vates.fi

Vuonna 2001 käynnistynyt valtakunnallinen ja kansainvälinen WtW, Worth the Work -projekti, jossa VATES-säätiö on ollut yksi kuudesta kehittämiskumppanista, on päättynyt. Paraniko maailma? Tasoittuiko erityistukea tarvitsevien tie opinnoista työelämään?

den siirtymistä peruskoulusta ammatillisen oppilaitokseen. Lahteen on syntynyt eri työllistämistahojen yhteistyöverkosto yhden projektin osatoimijan, Kiiipulan aikuiskoulutuskeskuksen toimesta. Verkostomallin levittäminen jatkuu esimerkiksi VATESin ATOP-välittäjäorganisaatioprojektissa.

Empowerment lihaksi ja vereksi

WtW-projekti on ollut myös laaja kansainvälinen hanke. Projektilla on ollut yhteistyökumppaneita Belgiasta, Hollannista ja Tshekin tasavallasta. Kaiken kaikkiaan 50 organisaatiota allekirjoitti yhteistyösopimuksen. Yhteistyötä ei ole tehty vain projektin mesenaatin EU:n tyydyttämiseksi, vaan konkreettisenä tuloksena on syntynyt yhteinen visio: voimaantuminen eli empowerment.

-Olemme yhteisesti määrittäneet, mitä se tarkoittaa, mitä sillä ymmärrämme. Siitä on tullut kattokäsite, jonka kautta voimme entistä paremmin toimia niin, että oppilaat voimaantuvat. Sen kautta arvioimme työmme tuloksia. Hollannissa on luotu empowerment-mittaristokin, jota pilotoidaan ensimmäisenä Suomessa, projektin johtaja Pirjo Lampinen kertoo.

Teksti ja kuva: Juha Saarinen

Minun viikkoni

Erityisopettajan työ on tullut entistä haasteellisemmaksi, kun erityisopiskelijoiden työllistyminen on työmarkkinoiden koventumisen myötä vaikeutunut. Miten haasteeseen vastaa viikkopäivyrimme tekijä Marjut Talus?

...ja erityisopettajan haasteet

Olen 36-vuotias erityisopettaja. Työskentelen Keskuspuiston ammattiopistossa Helsingissä catering-alan opettajana. Tarjoamme ammatillista erityisopetusta sekä valmentavaa opetusta ja ohjausta erityistä tukea tarvitseville henkilöille.

Opiskelijamme valmistuvat kolmen vuoden opiskelun jälkeen suurtalouskokeiksi. Heidän työllistymisensä vaatii oppilaitokselta yhä enemmän tukitoimia. Olemmekin mm. osallistuneet Hämeenlinnan ammattikorkeakoulun hallinnoimaan EU-rahoitteiseen WtW-projektiin, jossa on haettu uusia keinoja koulusta työelämään siirtymisen tukemiseksi.

Itse olin mukana WtW-projektissa erityisopettajaopintojeni aikana 2003-2004. Opin ymmärtämään, että opettajan pitäisi keskittyä oppilaiden vahvuuksiin työhaussa, eikä rajoittaviin tekijöihin. Voimaantumisen käsite avautui myös minulle aivan eri lailla. Toivottavasti nämä opit näyttäytyvät myös helmikuussa tekemässäni viikkopäivyrissä.

Maanantai

"Sorrn taas siihen, että yritän kaataa tietoa opiskelijan päähän."

Herätys vasta puoli kahdeksan. On luksusta mennä vasta kymmeneksi töihin. Ratikkamatkalla luen *Pirjo Tiluksen*

mieleöntä kirjaa: *Pelistä pois, huolehtivan koulun haaste*. Suosittelen jokaiselle opettajalle!

Aamu alkaa "kakkosten" ravintopin koepalautuksella. Välitunnilla on palaveri. Sitten siirrymme ravinto-opissa vitamiineihin. Nautin pikaisen lounaan ruokasalissa klo 11.45 kollegani *Piiän* kanssa. Ruokalasta ryntään päivän toiseen opiskelijapalaveriin.

Klo 12.30 menemme opiskelijoiden kanssa kirjastoon harjoittelemaan Hygieniapassi-testiä varten. Se on pakollinen elintarvikealalla työskenteleville. Harjoitukset ovat verkossa. Opiskelijat työskentelevät ahkerasti ja lähes itsenäisesti.

Työpäivä päättyy oman luokkani tuntiin. Käyn läpi yleisiä tiedotusasioita ja erityisruokavalioita. Vedän tunnin liian kiireellä. Sorrn taas siihen, että yritän kaataa tietoa opiskelijan päähän. Auts!

Ryntään ulos koulusta ja tapaan kollegani *Riitan*, jonka kanssa riennämme Vuosaareen Pauligin maustekurssille.

Tiistai

"Maku oli aivan autenttinen. Nam!"

Herätys 5.45. Aamiainen ja Hesarin luku pitkän kaavan mukaan. Kasaan illan treenikat kassiin ja ryntään ra-

tikkaan. Taas muutama luku Tilusta.

Kello 8.00 alkavat "kolmosten" eli oman luokkani tunnit opetuskeittössä. Aiheena on Intia ja sen ruokakulttuuri. Asiakastilauksia on muutama. Kinuskikakkujen kanssa menee tiukille. Saamme ne kuitenkin valmiiksi hiukan ennen määräaika.

Kymmenen maissa eräs työnantaja soittaa ja kysyy kommenttia entisestä opiskelijastamme, jota olen suositellut. Kerron hänen positiivisuudestaan ja säntillisyydestään. Työnantaja aikoo palkata hänet, iloitsen siitä.

Asiakkaiden lounassalaattien *chilinen ravioli-tonnikalasalaatti ja oliivisämpylät*, teko onnistui oppilailta loistavasti ja intialaisen ruoan *Samosa, raita, lasi, broilericurry ja vaniljajäätelö kardemummakastikkeella*, maku oli aivan autenttinen. Nam! Samosaa olen syönyt viimeksi Moskovan lentokentällä palatessani Intiasta vuonna 1999. Tunnin lopusta käytämme arviointiin noin puolituntia. Päivä on sujunut hyvin. Ajoituksen kanssa on aina hiukan ongelmia. On opittava työskentelemään nopeasti, jos mieli työllistyy. Ruokailevat asiakkaat eivät odota.

Tunti päättyy 14.15. Hoidan juoksevia asioita ja sovin seuraavan päivän tunneista. Klo 16.00 olen Kisahallissa nostamassa puntteja judovalmennettavani, 18-vuotiaan *Inarin* kanssa. Rankan työpäivän jälkeen on parasta, kun pääsee salille rehkimään. Hikisen treenin ai-

kana työasiat unohtuvat varmasti. Judo on matkustamisen ohella jo 23-vuotinen lempiharrastukseni.

Keskiviikko

"Täytyypä nostaa hattua kollegalla."

Herätys 5.45. Hesarin, viilin ja kahden kahvikupin jälkeen pystyn jo ajattelemaan järkevästi.

Olen tämän päivän sijaisena kotitalous- ja kuluttajapalveluiden eli KOPA:n linjalla opetuskeittiössä. Opetus on tässä ryhmässä mukautettua. Opiskelijat tekevät hienosti hommia. Teemme lounaaksi *jauhelihaspagettivuokaa, salaattia, yrttipatonia ja hedelmäkiisseliä*. Asiakkaille valmistamme *broiler-riisivuokaa ja omenaisia lihapullia*.

Viimeinen tunti on matematiikkaa. Laskettuamme tehtävät, meille jää aikaa keskustella työelämän pelisäännöistä. Opiskelijat ovat lähdössä työssäoppimajaksole seuraavalla viikolla. Päivä päättyy klo 15.15 ja olen uupunut. Täytyypä nostaa hattua kollegalle, joka vetää tätä ryhmää!

Luen pikaisesti työ sähköpostit. Lähden judotreeneihin. Olen kotona 20.15.

Torstai

"Onko meistä tähän hommaan?"

Aamu alkaa töissä kopiokoneen laulamisella. Sen jälkeen ovat edessä puhtaanapidon tunnit. Ohjelmassa on pyykinpesua ja catering-osaston siivousta. Päivä suhahtaa iltapäivään.

Alan etsiä seuraavan viikon Thai-keittiön reseptejä keittokirjasta. Lueskelen sähköposteja. Soitan muutaman puhelun. Saan hetken työnohjausta, kun esimieheni *Kaija-Liisa* pistäytyy työhuoneellamme. Kolmelta saapuu kollegani, työn ohella opettajaksi opiskeleva *Piia*, jonka kanssa pidämme ohjaus- ja arviointipalaverin. Olen Piian opintoja ohjaava opettaja. Taas kerran keskustelemme siitä, miten vaativaa työ erityisopiskelijoiden kanssa on. Että onko meistä tähän hommaan?

Klo 17.00 tapaan ystäväni *Riikan* kahvilassa. Sieltä suuntaan Kisa-hallin repimään painoja, sitten kauppaan ja kotiin. Klo 20.30 muistan, että seuraavan päivän tilauslista Thai-keittiö-

tä varten on tekemättä. Naputtelen tilauksen koneelle. Päivitan vielä judoseuran sivuja kello 22.30. Epäilen, että en ole ihan terve.

Perjantai

"Hän on sittenkin voimaantunut!"

Opetus alkaa klo 8.00. Ohjelmassa on suurkeittiöpäivä. Olen "kolmosten" kanssa Invalidisäätiön henkilöstöravintolassa töissä. Valmistamme lounaan *kinkkukiusausta, salaattia, perunarieskoja, suklaavaahtoa ja raitapitkoa* 500 ruokailijalle. Yhdellä opiskelijoistamme on asiakaspalvelun näyttökoe: hän hoitaa lounaslinjastoa vakiohenkilökunnan kanssa ja suoritus arvioidaan.

Käymme läpi kunkin opiskelijan työtehtävät ja päivän reseptit. Olen hieman väsynyt ja kireä. On vaikea muistaa "empowerment" ja toimia opiskelijaa voimaannuttavasti, kun 500 ruokailijaa odottaa lounastaan. Onneksi kiusaus on kuitenkin aika helppo ruoka ja opiskelijat tekevät töitä huolellisesti. Erään opiskelijan äiti soittaa ja sumplin ruoan valmistuksen yhteydessä palaveriaikaa opiskelijan jatkosuunnitelmia ja työllistymistä varten.

Klo 12.45 työt on tehty ja pääsemme kahville. Käymme palautekeskustelua päivästä. Erityisesti minua ilahduttaa, että näyttöopiskelija toimi oma-aloitteisesti ja hienosti asiakkaita palvellessaan. Hän on sittenkin voimaantunut!

Jatkamme keskustelua asiakaspalvelusta teoriatunnilla luokassa klo

13.30. Opiskelijat täyttävät myös loppuun työseurantalomakkeet koko viikolta.

Pidän vielä yhden uusintakokeen klo 14.30. Valmistelen samalla seuraavaa viikkoa ja suunnittelen kollegan kanssa työnjakoa. Neljään mennessä alan olla superväsynyt. Pakkaan tavaraani, lähdän judosalille ja sieltä elokuviin. Voisiko viikonloppu mukavammin alkaa!

Vuoden työnantaja

Carfix Wasa

- työn osaamisen, ohjauksen
ja tukimenetelmien
esimerkillinen hyödyntäjä

Edellisen vuoden työnantajan Total kiinteistöpalvelun liikelaitosjohtaja Reijo Kujala luovutti työnantajapalkinnon vuodeksi toimitusjohtaja Viking Hjortin huomaan.

VATES-säätiö valitsi Vuoden työnantajaksi vaasalaisen pienyrittäjän Viking Hjortin luotsaaman Carfix Wasan. Palkitsemisen perusteena oli työntekijän osaamisen ja työpaikalla tapahtuneen ohjaamisen sekä tukimenetelmien ennakkoluuloton ja esimerkillinen hyödyntäminen. Tuloksellisesta työnantajayhteistyöstä sai tunnustuksen Jupiter-säätiö.

Carfix Wasa on oivaltanut, että työn tekemisessä oleellista on työntekijän motivaatio ja ammattiosaaminen. Vammainen voi olla täysin työkykyinen, kunhan hänelle annetaan mahdollisuus, ja tarvittaessa käytetään hyväksi niin teknisiä kuin muitakin tukikeinoja, totesi VATES-säätiön toimitusjohtaja *Marjatta Varanka*, kun hän julkisti Vuoden vammaistyöllistäjän Finsen verkostopäivillä Helsingissä maaliskuussa.

Tärkeintä on osaaminen ja oppimishalu

Carfix Wasa:n omistaja, toimitusjohtaja Viking Hjort työlli pari vuotta sitten viiden hengen pienyritykseensä autoista kiinnostuneen, luontais- ja metsätalouden perustutkinnon suorittaneen *Tom Haglundin* (27) Jupiter-työvalmennussäätiön kautta.

Carfix Wasa fiksa eli ehottaa käytettyjä ja uusia merkkituotteita. Fiksarin ammattiin ei ole olemassa tutkintoa, vaan työ opitaan työpaikalla mestari-kisälli -periaatteella. Tom Haglund on kuuro. Hänen työssäoppimisensa helpottamiseksi Viking Hjort teki yhdessä Jupiter -säätiön työvalmentajan *Kai Holm-Pedersenin* kanssa tietokonepohjaisen opastuskansion. Siihen on kuvattu eri merkkituotteiden fiksaamisen työvaiheet.

Voittajien on helppo hymyillä. Keskellä Vuoden työnantajan Carfix Wasan, toimitusjohtaja Viking Hjort vierellään kunniakirjalla palkitun Jupiter säätiön toimitusjohtaja Helka Linna ja työvalmentaja Kai Holm-Pedersen.

-Kyllähän Tompan opastaminen vaati alkuun aika paljon panostamista, mutta nyt hän ottaa jo tilauksetkin vastaan ja neuvoo jo toisiakin. Hän on vanhin työntekijäni nykyisin. Ei olekaan tärkeää kuuleeko ihminen vai ei, vaan se mitä hän osaa ja haluaa oppia, totesi toimitusjohtaja Viking Hjort ottaessaan vastaan VATES-säätiön tunnustuksen.

Kommunikointiohjelma ja työolosuhteiden järjestelytukea

VATES-säätiö muisti Vuoden työllistäjän palkitsemistilaisuudessa myös Jupiter-säätiötä kunniakirjalla tuloksellisesta yhteistyöstä Vuoden työnantajan kanssa.

Työvalmentaja Kai Holm-Pedersenin avustuksella Viking Hjort sai työvoimatoimistolta mm. työolosuhteiden järjestelytukeen kuuluvaa ohjaustukea, jolla korvattiin Tom Haglundin erityisohjaamisen tarve työpaikalla. Jupiter-säätiön toimesta Tomille kehitettiin myös viittomakielinen Sign Made atk-kommunikointiohjelma. Se auttaa häntä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa työpaikalla.

Luovuttaessaan kunniakirjan toimitusjohtaja *Helka Linnalle* ja Kai Holm-Pedersenille VATES-säätiön kehittämispäällikkö *Leena Sariola* kiitti Jupiteria erityisesti systemaattisesta työnantajaverkoston luomisesta ja työnantajien tarpeiden kuulemisesta.

-Aktiivisuus on tuottanut tulosta. Esimerkiksi työvalmentaja Kai Holm-Pedersen on ottanut yhteensä pari sataa yrityskontaktia, joiden tuloksena hän on saanut aikaan yhteensä 20 työsopimusta 15 työntekijälle, Sariola totesi.

Paraikaa Jupiter-säätiö tekee alueen yrittäjien työntekijätarvekartoitusta ja omien työllistettävien osaamisselvitystä.

Työnantajille lisää tietoa

VATES-säätiön toimitusjohtaja Marjatta Varanka uskoo, että työnantajat olisivat nykyistä enemmän kiinnostuneita vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisestä, jos he tietäisivät paremmin käytävissä olevista tukimenetelmistä, kuten esimerkiksi työvalmentajapalveluista ja työolosuhteiden järjestelytuesta.

-Työolosuhteiden järjestelytukea käytti esimerkiksi viime vuonna hyväkseen vain muutama yritys. Viranomaisten, järjestöjen ja työllistämisyksiköiden pitäisikin lisätä työnantajatiedotusta.

Varanka kertoi, että VATES-säätiö julkaisee tänä vuonna tiedotuslehtisen, jossa esitellään työllistämisen tukimahdollisuuksia: esimerkkeinä käytetään Carfix Wasaa ja sen kanssa Vuoden työllistäjän tittelistä kisannutta yhdeksää muuta työnantajaa.

Vuoden työnantajakilpaan lähetti tänä vuonna ehdotuksensa yhteensä 12 työllistämisyksikköä. Palkinto jaettiin kuudennen kerran.

Vuoden työnantajasta Carfix Wasasta, fiksari Tom Haglundista ja heidän yhteistyöstään Jupiter-säätiön kanssa on tehty laajempi artikkeli VATES-infon numeroon 3/2004. Se löytyy infon verkkoversiosta osoitteesta www.vates.fi kohdasta julkaisut > VATESinfo > 3/2004.

Teksti: Juha Saarinen
Kuvat: Studio Jari Härkönen

Sosiaalisten yritysten

laki

Sosiaalisten yritysten lain suomia tukimahdollisuuksia ei ole hyödynnetty tehokkaimmalla tavalla. Viranomaisten tukipäätökset ovat olleet kirjavia, eikä rohkeutta maksimitukien hakemiseenkaan ole aina löytynyt. Projektitukeakin on myönnetty minimaalisesti. Siinä sosiaalisten yritysten johdon neuvottelupäivien saldo lain ensi vuoden kokemuksista.

Johdon neuvottelupäivien kahvitauolla kokemusten ja mielipiteiden vaihto sosiaalisten yritysten laista ja yritysten arkikokemuksista oli vilkasta. Kuvassa Timo Haapoja Woodfox Oy:stä (vas.), Lasse Räsänen Turun seudun työttömät ry:stä, Arto Alaranta Rainan Tekopoint Oy:stä ja Seppo Pesonen Ekomaa-yhdistys ry:stä.

VATES-säätiön järjestämällä sosiaalisten yritysten johdon neuvottelupäivillä, jotka pidettiin helmikuussa Helsingissä, kuultiin monipuolisesti niin yrittäjien, VATES-säätiön sosiaalisen tukirakenteen kuin työministeriön kokemuksia lain ensimmäisen vuoden toimeenpanosta ja tuloksellisuudesta.

Etelä-Pohjanmaalla toimivan huonekaluteollisuuden alihankintaan erikoistuneen Woodfox Oy:n toimitusjohtaja *Timo Haapoja* toi vahvasti esille sosiaalisten yrittäjien keskuudessa vallitsevan huolen yhteiskunnan tarjoaman kompensaation jatkuvuudesta – tai pikemminkin sen puutteesta. Woodfoxissa on ongelmaksi muodostunut se, että paikalli-

sen työvoimatoimiston ensimmäisenä vuotena vajaakuntoiselle myöntämää tukea on uuden tukipäätöksen myötä alennettu.

–Yritystoimintaa ei suunnitella puolen vuoden tai edes parin vuoden periodeissa. Sitä ei voi tehdä niin lyhyellä tähtämellä myöskään sosiaalisissa yrityksissä. Ei vaikka työsuhteita tai työllistämistukipäätöksiä tehtäisiinkin määräraajoiksi, Haapoja muistutti.

Häntä kismitti myös se, että TE-keskukseen syyskuussa jätettyyn projektitukianomukseen ei puolen vuoden jälkeenkään oltu vielä saatu päätöstä.

VATES-säätiön kehittämisspällikkö *Susanne Stadius-Raivio* kertoi säätiön vetämän sosiaalisten yritysten tukirakenneprojektin kokemuksista; hän perään-

kuulutti viranomaisilta samanlaista sitoutumista kuin yrittäjiltä.

–Yrittäjät ovat jo sosiaaliseen yritystoimintaan lähtiessään sitoutuneet tarjoamaan työpaikkoja sekä vajaakuntoisille että pitkäaikaistyöttömille. Jatkossa tarvitaan myös viranomaisten pitkäaikaista sitoutumista ja tasapuolisuutta, jotta sosiaalisten yritysten on mahdollista jatkaa toimintaansa ja uusia yrittäjiä saadaan mukaan.

Lainsäätäjän tahto – pidempiaikaiset tuet

Johtaja Matti Pukkio työministeriöstä kertoi, että työministeriössä on reagoitu TE-keskusten ja työvoimaviranomaisten tukipäätöksiin heti, kun havaittiin, että päätöksissä on alueellista vaihtelua

yskii

eikä sallittuja pidempikestoisia työllistämistukijaksoja myönnetty yhtä paljon kuin etukäteen oli ennustettu. Itse työministeri *Tarja Filatovin* allekirjoittamalla ”paimenkirjeellä” paikallisia viranomaisia on kehoitettu käyttämään sosiaalisten yritysten lain suomia tukimuotoja mahdollisimman tehokkaasti.

Matti Pukkio korosti, että pitkäaikainen työllisyyden tukeminen on lainsäätäjän tahto. Laki sosiaalisista yrityksistä velvoittaa viranomaisia esimerkiksi tukemaan vajaakuntoisen työllistämistä sosiaalisissa yrityksissä jopa kolmen vuoden ajaksi kerrallaan.

-Viranomaisten paikallinen harjontavalta ei poista tätä velvoitetta, hän huomautti.

Kotitaloudesta olisi kysyntää

Laki sosiaalisista yrityksistä on ollut voimassa hieman yli vuoden. Sinä aikana työministeriön ylläpitämään sosiaalisten yritysten rekisteriin on ehditty hyväksyä 14 yritystä, jotka työllistävät yhteensä 207 työntekijää. Heistä vajaakuntoisia on 64 ja pitkäaikaistyöttömiä 31 eli lähes puolet koko henkilökunnasta.

Sosiaalisia yrityksiä ovat tähän mennessä perustaneet enimmäkseen kolmannen sektorin toimijat. Suuri tulevaisuuden haaste on markkinoida toimintaa muille tahoille.

Sosiaalisten yritysten johdon päivien innostunut ja keskustelevalta ilmapöytäkirja kertoi siitä, että nykyiset sosiaaliset yrityksetkin voivat laajentaa omaa toimintaansa, kunhan niiden toimintaedellytykset saadaan kuntoon. Yksi bisnesalue, jossa olisi selvää kysyntää jo nyt, ja eritoten jatkossa, on kotitalouksien siivous- ja remonttityöt, kunhan vain lainsäädäntöä muutettaisiin niin, että yrityksen saama työllistämistuki ei olisi este kotitalouksien verovähennysoikeudelle.

Teksti: Outi Lindroos
Kuvat: Juha Saarinen

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta haluaa lainremonttia

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on käsitellyt sosiaalisten yritysten lain toimivuutta heti tämän vuoden istuntokautensa alussa. Se on kuullut useita asiantuntijoita mm. rekisteröityjen sosiaalisten yritysten vetäjiä, työministeriön johtoa ja VATES-säätiön kehittämisspäälikkö Susanne Stadius-Raiviota.

-Valiokunnassa on mielestäni syntymässä selkeä yhteinen kanta siitä, että lain epäkohtien korjaamiseksi pitää ryhtyä heti toimeen, jotta lain tavoite - työllistää vajaakuntoisia ja pitkäaikaistyöttömiä sosiaalisen yritystoiminnan avulla - voisi toteutua, kertoo valiokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja *Jukka Gustafsson*.

Gustafsson korostaa, että asiantuntijakuulemisessa on erityisesti hämmästyttänyt se, kuinka eri lailla viranomaiset ovat niin alueellisesti kuin paikallisesti panneet sosiaalisten yritysten lakia toimeen. Vaikka työministeriö on ohjeistanut lain ja jopa työministeri on paimentanut työvoimatoimistoja käyttämään tukia mahdollisimman tehokkaasti, niin työllistämistukipäätökset ovat olleet erilaisia eri puolilla maata.

-Tähän ongelmaan pitää varmaan ihan lainsäädännöstä käsin puuttua, Gustafsson pohtii.

Asiantuntijakuuleminen on tuonut myös esille sen, että sosiaalisten yritysten käynnistämiseen varattua projektitukea on myönnetty vain minimaalisesti. TE-keskukset ovat tulkinneet projektituen ehtoa, tukea ei saa käyttää liiketoimintaan, hyvin tiukasti.

-Tulkintaan tarvitaan varmaan väljennystä, toteaa Gustafsson.

Gustafssonin mielestä käytäntö on osoittanut, että tukipäätösten tiukkuuden taustalla oleva kilpailuväristymäpelko on turha.

-Työministeriön johtava virkamies,

Kansanedustaja Jukka Gustafssonin kävi myös johdon neuvottelupäivillä kuulemassa kentän kokemuksia.

johtaja *Matti Pukkio* on laskelmissaan tullut sellaiseen tulokseen, että esimerkiksi 12 hengen yrityksessä neljän työntekijän palkkaamiseen saatu työllistämistuki kattaa vain yhdeksän prosenttia koko yrityksen palkkakustannuksista.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta laati asiantuntijakuulemisestaan yhteenvetäjäraportin, joka ei ollut tätä artikkelia kiirastorstaina kirjoitettaessa vielä valmis. Sen jälkeen valiokunta lähettää asian käsittelyä varten työministeriöön. Ministeriö voi halutessaan aloittaa lain epäkohtien muutosvalmistelut ja tuoda asian eduskunta-käsittelyyn. Jos se ei sitä tee, niin sosiaalisten yritysten laki tulee eduskuntaan välitarkasteluun vasta vuoden 2006 lopulla eduskunnan lain säätämisen yhteydessä tekemän ponsipäätöksen mukaisesti.

Teksti ja kuva: Juha Saarinen

Lotto

erottaa Espanjan ja Suomen työllistymisongelmat

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymisongelmat ovat Espanjassa samankaltaisia kuin Suomessa lukuunottamatta loton työllistävää vaikutusta. Tämän totesi VATES-säätiön kokoama opintoryhmä vieraillessaan tammikuussa Sevillassa.

Sevillan vierailu oli osa VATES-säätiön organisoimaa EU-rahoitteista Leonardo liikkuvuushanketta. Sen ansiosta työkeskusten henkilöstön johtamista ja ohjaamista kehittäväällä ammattilaisryhmällä oli mahdollisuus tutustua viikon ajan Sevillan alueen vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisoloihin.

Mikä oli opintomatkan anti?

-Antoi matka ainakin ajattelemisen aiheita päivittäiseen työhön. Kyllä me telmimme samanmoisessa ongelmakentässä Andalusissa ja Suomessa. Työnantajien ennakoasenteet eritoten mielenterveysongelmataustaista työnhakijaa kohtaan ovat kovat. Työntekijöitä vaivaa motivaation puute ja heikot ammatilliset eväät, tilitti projektipäällikkö Marjut Huttunen Merikosken ammatillisesta koulutuskeskuksesta.

otto

Opintoryhmä vieraili mm. Espanjan näkövammaisten keskusjärjestön ONCE:n ylläpitämässä Louis Balle -koulutuskeskuksessa.

- Mielenterveyskuntoutuksen uudistus on sujunut Andalusissa ja johtamassani Niemikotisäätiössä samaa rataa: psykiatrinen sairaala lakkautettiin ja tilalle luotiin alueellinen organisaatio, jonka hoiviin tuli ensin pelkästään mielenterveyskuntoutujia, sittemmin myös kaksoisdiagnoosituja, lähinnä päihdekäyttäjiä, vertaili *Seppo Eronen*.

Erosta viehätti erityisesti mahdollisuus suorittaa ammattikursseja työpaikalla.

-Vaikka suojatyökeskukset eivät näyttäneet kovin dynaamisilta businessmielessä, tämä malli tuntui toimivalta, koska työnteko ja kurssitus nivoutuivat toisiinsa luontevasti ja konkreettisesti.

Lottomonopoli

Yhden täysin selkeästi Suomesta poikkeavan työllistymisvaltin opintomatkalaiset Espanjassa havaitsivat. Siihen törmäsi niin TV:ssä kuin katukuvassa päivittäin. Espanjan näkövammaisten keskusjärjestö ONCE monopolisoi sikäläistä lottoa, jonka arvonta suoritetaan TV:ssä joka päivä. Lottomonopolin ansiosta järjestö on kouluttanut jo 24 000 arvanmyyjää sellaisista näkö- ja muunnellaisista vammaisista, jotka eivät pysty suorittamaan ammattitutkintoja, mutta

pääsevät näin työllistyessään kelpo ansioidelle.

ONCELLa on merkittävä rooli myös Espanjan talouselämään keskeisenä kuuluvassa järjestelmässä, jonka maankielinen sateenkaariorganisaatio on CEPES. Se edustaa 47 000 pientä ja keskisuurta yritystä sekä koostuu runsaasta 200 tukirakenteesta. Cepesissä ovat edustettuina myös työllistämisyksiköt.

Apua työkeskusten haasteisiin

VATES-säätiön koordinoiman Leonardo-liikkuvuushankkeen tarkoituksena on ollut kehittää muutospainissa elävien työkeskusten henkilöstön ohjaus- ja johtamistaitoja. Sevillan matkan lisäksi Leonardo-hankkeen avulla toteutettiin opintomatka Lontoon marraskuussa 2004.

VATESin partnereina hankkeeseen osallistuivat Merikosken ammatillinen koulutuskeskus Oulusta ja sosiaali- ja terveysministeriö. Hankkeen opintomatkoille osallistui asiantuntijoita työllistämisyksiköistä, oppilaitoksista ja yrityksistä.

Teksti: Arto Vilmi
Kuva: Pauliina Lampinen

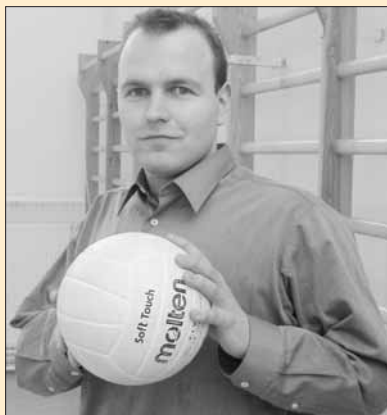
Liikeideointia ja tutkimusta sosiaalisen yritystoiminnan tueksi

■ Kauppätieteiden maisteri *Jani Björn* aloitti maaliskuun alusta VATES-säätiön projektipäällikkönä. Hänen luotsaamansa projekti *Kestävä työllisyyttä sosiaalisissa yrityksissä* on kolmen vuoden mittainen. Sen tarkoituksena on kehittää ja vahvistaa Suomeen jo perustettuja 14 sosiaalista yritystä ja tukea uusien yritysten syntymistä.

-Projektissamme yhdistyy tutkimustoiminta sekä kotimainen ja kansainvälinen yhteistyö, kertoo Björn.

Ensimmäinen askel on muodostaa yhdessä projektitoimijoidemme kanssa mahdollisimman yhtenäinen ja toimiva verkosto.

Työhönsä uusi projektipäällikkö

suhtautuu innostuneesti. Hänen mukaansa luvassa on paitsi mielenkiintoinen myös haastava työsarja.

-Yritysten vaihteleva koko, useat toimialat ja toimijoiden erilaiset lähtökohdat tekevät sosiaalisten yritysten kehittämisestä haasteellista.

Jani Björnille on kertynyt kokemusta yritys yhteistyöstä viimeisen seitsemän vuoden ajalta, sillä myös aikaisemmat työtehtävät ovat olleet yritystoiminnan kehittämistä. Osakkuus pienyrityksessä on puolestaan antanut mahdollisuuden osallistua yrittäjän arkipäivään ja seurata sitä läheltä.

-Kai yrittämisessä innostaa mahdollisuus tehdä jotain uutta ja saada asioita tapahtumaan. Sitä lähdän työssäni nytkin toteuttamaan.

Vapaa-ajallaan Jani Björn liikkuu ja pitää silloinkin tiimitystä. Hän muistuttaa, ettei pallokentälläkään pärjää yksin.

-Pallo pitää sielläkin saada liikkeelle ja kaikki mukaan yhteiseen tekemiseen.

Teksti: Outi Lindroos

Kuva: Juha Saarinen

Uudet pelisäännöt

■ Lainsäädäntöä on selkiytettävä, yhteistyötä on tehostettava ja tukipalvelumuotoja on johdonmukaistettava. Siinä sosiaali- ja terveystieteiden asettaman sosiaalisen työllistämisen työryhmän lääkkeitä vaikeasti työllistyvien työllistämiseksi. Sosiaalisella työllistämällä tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, joilla tuetaan vaikeasti työllistyvien siirtymistä työelämään.

Työryhmä, jonka puheenjohtajana oli kehitysjohtaja Klaus Halla ja yhtenä asiantuntijajäsenenä VATES-säätiön toimitusjohtaja Marjatta Varanka, luovutti raporttinsa peruspalveluministeri Liisa Hyssälälle tammikuussa. Raportti sisältää noin kymmenen konkreettista ehdotusta:

Työryhmä esittää, että työvalmentaja-toimintaa on laajennettava. Toiminta soveltuu sekä työhallinnon että sosiaalisen työllistämisen tukimuodoksi.

Työkeskuksia tulee kehittää seudulliselta pohjalta, jotta tasapuolinen palvelujen saatavuus voitaisiin turvata valtakunnallisesti. Työ- ja monipalvelukeskusten toiminnassa tulisi nykyistä selkeämmin erottaa työ- ja päivätoiminta toisistaan.

Työllistämisen tukimuotoja kehitettäessä on työryhmän mielestä arvioitava, voidaanko vaikeasti työllistyvä niiden avulla sijoittaa sosiaaliseen yritykseen. Sosiaalisen yrittäjyyden kehittämismahdollisuuksia on myös selvitettävä. Siirtymätöiden merkitystä ja vaikuttavuutta on seurattava.

Sosiaalityön roolia palvelukeskusten asiakastyössä on vahvistettava. Palvelu-

keskusten sekä sosiaalitoimen ja terveydenhuollon välistä yhteistyötä on tiivistettävä. Päihde- ja mielen-terveyspalveluja tulee tehostaa työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi.

Työvoimatoimistojen tulisi työryhmän mielestä käyttää vajaakuntoisten tukityöllistämässä aina kahteen vuoteen ulottuvaa kestoa, jonka laki mahdollistaa. Tukijakson pidentämistä kolmeen vuoteen tulisi harkita, kunhan on saatu kokemuksia sosiaalisesta yritystoiminnasta.

Kelan vammaistuen määrätymistä ja tasoja tulisi arvioida kokonaisuutena uudelleen. Samoin tulee tehostaa tiedottamista tuen myöntämisedellytyksistä.

Entistä tehokkaammin olisi myös tiedotettava työolosuhteiden järjestelytuen käyttömahdollisuudesta toisen henkilön antamaan apuun työpaikalla. Olisi myös selvitettävä tuen käyttöön liittyvät esteet ja pohdittava tuen ja vammaispalvelulain mukaisen henkilökohtaisen avustajajärjestelmän yhteensopivuutta.

Työryhmän mielestä olisi myös selvitettävä, voidaanko eläkkeen lepäämäänjättämismahdollisuus laajentaa koskemaan myös sellaisia henkilöitä, joilla on ansaittua työeläkettä.

Kaikki vammaisten ja vajaakuntoisten työtä tukevat sosiaalihuollon säännökset tulisi keskittää esimerkiksi sosiaalihuoltolakiin. Samoin työtoiminta kaipa selkeämpää määrittelyä suhteessa tuettuun työhön.

Teksti: Arto Vilmi

Selkeää tietoa yhteisötaloudesta ja sosiaalisesta yrittäjyydestä

■ Stakesin koordinoima sosiaalisten yritysten ja yhteisötalouden edistämisen teematyöprojekti on julkaissut ajankohittaiseen tarpeeseen tärkeän kirjan *Yhteisötalous ja sosiaalinen yrittäjyys*.

Kirja antaa erittäin ansiokkaasti taustatietoa yhteisötalouden eri muodoista. Se auttaa avaamaan käsitteitä ja siten sijoittamaan sosiaaliset yritykset yhteisötalouden kenttään selkeällä tavalla.

Eri toimijoiden esittelyn kautta avautuu kokonaisvaltainen kuva yhteisötalouden todellisuudesta ja mahdollisuuksista Suomessa. Varsinkin hanke-esittelyissä näkyy selvästi, että hankkeisiin on lähdetty huomattavasti laajemmalla pohjalta kuin sittemmin lakiin määritelty sosiaalinen yritys.

Kirjassa tarkastellaan monipuolisesti uutta lakia sosiaalisista yrityksistä; varsinkin *Mirja Erlundin* esilletuoma yrittäjän näkökulma on terveellistä lukemista kaikille asiasta kiinnostuville.

Kirjaa voi suositella kaikille yhteisötaloudesta ja sosiaalisesta yrittäjyydestä kiinnostuneille. Yksiin kansiin on koottu selkeä kokonaisuus, joka antaa sekä taustatietoa että yleisempää pohdintaa. Kirjan tärkein anti on "raamien asettaminen" sosiaalisten yritysten kehittämisen ympärille.

Yhteisötalous ja sosiaalinen yrittäjyys – kirja on ilmainen ja sitä voi tilata suoraan sen toimittajalta, Ville Grönbergiltä sähköpostitse: vile.gronberg@stakes.fi

Uusi vammaislaki viimeistään vuonna 2009

■ Sosiaali- ja terveysministeriön nimeämä selvityshenkilö, erityishuoltopiirin johtaja *Erkki Paara* on jättänyt kehitysvammahuollon rakenteita käsittelevän selvitystyönsä. Työ liittyy hallitusohjelmassa mainittuun vammaispalvelulain ja kehitysvammalain yhteensovittamisprosessiin. Aikaisemmin on jo valmistunut juridinen esiselvitys. Raportissaan Paara ehdottaa seuraavia toimenpiteitä:

Kehitysvammalaki ja vammaispalvelulaki yhdistetään viimeistään vuonna 2009. Laki rajoittuisi alle 65-vuotiaina vammautuneisiin, ja sen piiriin tulisivat entistä selkeämmin kehitysvammaiset ja mielenterveyskuntoutujat. Asiakkaat saisivat kuitenkin pitää nyky-lainsäädännön mukaan saavuttamansa palvelut.

Vuosina 2005 - 2007 tarkistetaan yleis-lainsäädäntö vammaisten kansalaisten palvelujen saannin turvaamiseksi.

Erityisosaamisen varmistamiseksi nykyiset erityishuoltopiirin kuntayhtymät muutetaan sosiaalipalvelujen kuntayhtymiksi niissä maakunnissa, joissa ne eivät jo aikaisemmin ole yhdistyneet sairaanhoitopiiriin tai maakuntayhtymään.

Kunnat vastaavat edelleen vammaispalvelujen järjestämisestä, mutta valtio osallistuu palveluiden rahoittamiseen merkittävästi nykyistä enemmän.

Laaditaan "Suomen vammaispoliittinen ohjelma" kymmenen vuoden ajanjaksoksi.

Pääehdotusten lisäksi Paara esittää myös muita vammaisten elämään liittyviä lainsäädännöllisiä ja toiminnallisia uudistuksia, joista osa ulottuu sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi myös muille hallinnon aloille.

Lakien yhteensovittamistyötä jatketaan selvitystöiden jälkeen sosiaali- ja terveysministeriössä perhe- ja sosiaaliosastolla.

Vammaispalvelujen järjestäminen ja osaaminen. Selvitys vammaislakien yhdistämisestä. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:4. Julkaisu on luettavissa nettiosoitteessa www.stm.fi/julkaisut

Teksti: Arto Vilmi

Kartoitus esteettömyystilanteesta yliopistoissa

■ Opetusministeriön tilaama tutkimus korkeakoulujen esteettömyystilanteesta on ilmestynyt. Sen laatija *Elina Laaksonen* on selvitystyönsä perusteella esittänyt joukon toimenpide-ehdotuksia. Niitä opetusministeriö on suunnitellut käyttävänsä tulosohjauksen kriteerinä jakaessaan valtionosuuksia yliopistoille. Samankaltainen kriteeristö on myöhemmin suunnitella myös ammattikorkeakouluille.

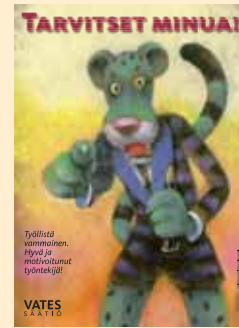
Toimenpide-ehdotuksissa korostui esteettömyyden toteuttamisen kirjaaminen osaksi tasa-arvo-suunnitelmia ja toimintastrategioita, henkilöstökoulutusta ja yhteistyötä. Toimenpide-ehdotusten avulla yliopisto-opetuksen esteettömyys ja toimivuus olisi, muun muassa erilaisten oppijoiden ja vammaisten opiskelijoiden kannalta, entistä enemmän koko korkeakoulu-yhteisön asia. Tutkimuksen perusteella todettiin, että tähän asti yliopistot ovat ymmärtäneet esteettömyyden lähinnä tilojen ja kulkuväylien saavutettavuutena. Muut tekijät kuten värit, valaistus ja kuunteluolosuhteet ja opetusjärjestelyt ovat jääneet vähemmälle huomiolle.

Opiskelijoiden Tutkimussäätiön Otuksen laatimassa tutkimuksessa esteettömyyttä lähestyttiin inklusioajattelun mukaisesti. Siksi esteettömyys käsitti yliopistotoiminnan seuraavat osa-alueet: suunnittelu, henkilöstökoulutus, opintoasiat ja viestintä.

Laaksonen Elina: Esteetön opiskelu yliopistoissa. Opetusministeriön julkaisuja 2005:6.

Pdf-versio saatavilla myös Opetusministeriön verkkosivuilta: <http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/index.html>

Teksti: Outi Lindroos

Pantteri haastaa talkoisiin

■ VATES-säätiö on tuottanut uuden Tarvitset minua Pantteri -julisteen. Sen tavoitteena on haastaa työnantajat työllistämistalkoisiin. Julisteen on suunnitellut graafikko *Mika Launis*, joka on VATESin Pantteri-hahmon luoja ja tekijä.

Julistetta tullaan jakamaan kaikkien niiden työllistämisyksiköiden ja yhteisöjen käyttöön, jotka työllistävät työntekijöitä avoimille työmarkkinoille. VATES-säätiö tulee itse käyttämään julistetta työnantajatiedotustilaisuuksissa: mm-tänä vuonna pidettävillä henkilöstö-johdon Uudista ja uudistu - ammattilaismessuilla Helsingissä. Säätiöllä on messutapahtumassa oma osasto.

Oikaisu

■ VATES-infon edellisessä numerossa 4/2004 oli artikkelissa *Voiko kehitysvammaiselle saada työllistämistukea* virheellistä tietoa työolosuhteiden järjestelytuesta ja TEL-maksujen perusteella kertyvän työeläkkeen kertymisen alkamisajasta.

Artikkelissa todettiin: "Järjestelytuella voidaan korvata myös toisen työntekijän tarjoama apu, jota vajaakuntoinen työntekijä tarvitsee työssä selviytymisen parantamiseksi. Tuen enimmäismäärä on 250 euroa kuukaudessa ja sitä voidaan myöntää korkeintaan kahdelle vuodelle." Todellisuudessa tukea voidaan myöntää korkeintaan yhdelle vuodelle.

Samassa kappaleessa väitettiin, että vaikeavammaisen tukemiseen tarkoitettua vastaavaa apua voidaan myöntää enintään 350 euroa kuukaudessa ja tukea voi saada korkeintaan kolmen vuoden ajalle. Todellisuudessa tukea voidaan myöntää korkeintaan kahdeksi vuodeksi.

Artikkelissa myös väitettiin, että TEL-maksujen perusteella työeläke alkaa vuoden alusta kertyä 16-vuotiaalle. Oikea alkamisikä on 18.

Ajassa-palstalla tituleerattiin *Tanja Karpelaa* opetusministeriksi, kun Karpelan oikea posti on kulttuuriministeri.

Toimitus pahoittelee virheitä.

VATES-säätiölle uusia päättäjiä

■ VATES-säätiön valtuuskunta valitsi vuosikokouksessaan 29.3. säätiölle uuden hallituksen toimikaudeksi 2005-2007.

Hallituksen puheenjohtajaksi valittiin kunnanjohtaja *Simo Paassilta* (Kehitysvammaliitto) ja jäseniksi palvelutoiminnan johtaja *Veikko Korpela* (Hengitysliitto Heli), toimialajohtaja *Sakari Laari* (Parik-säätiö/Kouvolan kaupunki), toiminnanjohtaja *Pirkko Lahti* (Suomen Mielenterveysseura), toimitusjohtaja *Mauno Lehtinen* (Näkövammaisten Keskusliitto), toiminnanjohtaja *Susanna Lohiniemi*

(Kehitysvammaisten Tukiliitto) ja lainopillinen asiamies *Risto Tuominen* (Suomen Yrittäjät). Yli puolet hallituksen jäsenistä on uusia, sillä vanhan pestinsä uusivat Paassilta, Korpela ja Tuominen.

Vuosikokouksessa vahvistettiin myös uuden valtuuskunnan kokoonpano ja valittiin sen puheenjohtajaksi toiminnanjohtaja *Leena Koikkalainen* (Lihastautiliitto) ja varapuheenjohtajaksi *Tuija Åstedt* (Avain-säätiö).

VATES-säätiö edistää vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymistä ja kuntoutumista.

Toimintamme avainalueita ovat tuettu työllistyminen, sosiaaliset yritykset ja työkeskukset sekä kuntouttava työ ja työyhteisö.

Kehitämme työllistymismuotoja ja kuntoutusmalleja yhdessä käytännön toimijoiden kanssa tuetun työllistymisen FINSE-verkostossa ja sosiaalisten yritysten SOFI-verkostossa.

Tarjoamme asiantuntijapalveluja: tietopalvelua, koulutusta, konsultointia ja ohjausta.

Vaikutamme työllistymistä edistävään sosiaali- ja työllisyyspolitiikkaan, työmarkkinoihin sekä työllistymis- ja kuntoutusjärjestelmiin.

Vuonna 1993 perustetun säätiön taustavaikuttajiin kuuluu 35 yhteisöä:

Avainsäätiö

Epilepsialiitto ry

Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry

Etelä-Suomen lääninhallitus

Invalidiliitto ry

Hengitys ja Terveys ry

Hengityslitto HELI ry

Kanta-Hämeen Hengitys ry

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Kehitysvammaliitto ry

Kiipulasäätiö

Kuntoutussäätiö

Kuulonhuoltoliitto ry

Kuurojen Liitto ry

Kuurojen palvelusäätiö

Kuopion Seudun Hengitysyhdistys ry

Kärkulla samkommun

Lihastautiliitto ry

Laptuote-säätiö

Mielenterveyden Keskusliitto ry

Näkövammaisten Keskusliitto ry

Parik-säätiö

Puustellin tuki ry

Päijät-Hämeen Hengitysyhdistys ry

Päijät-Hämeen koulutus konserni -kuntayhtymä

Pääjärven kuntayhtymä

Raina-säätiö

Rinnekotli-Säätiö

Satakunnan erityishuoltopiirin kuntayhtymä

Suomen CP-liitto ry

Suomen Mielenterveysseura

Suomen MS-liitto ry

Turun Seudun Hengitysyhdistys ry

Uudenmaan Vammaispalvelusäätiö

Yritystaito Oy

VATES-säätiö

PL 40, Oltermannintie 8,

00621 Helsinki

Puh. (09) 7527 551

Faksi (09) 7527 5521

www.vates.fi

Julkaisut

Työn tekeminen kuntouttaa - kun on töitä jaksaa paremmin

Arja Suni, Tuula Heikkilä, Sisko Korpi, Pekka Lehto, Nina Rantamäki ja Eija Rautakorpi

Kirja esittelee kymmenen erilaista mielenterveyskuntoutuksen toimintamallia, joissa työ on kuntoutuksen menetelmänä. Käytännönläheisesti kuvatut tukimallit kattavat laajan alueen erikoissairaanhoidon työtoiminnasta työmarkkinoille sijoittumiseen. Kirjan tekijät ovat toimineet pitkään mielenterveyskuntoutuksen parissa. 2003, 120 s., 10 euroa + toimituskulut.

Kokemuksia tuetusta työllistymisestä Kristiina Härkäpää (toim.)

Mitä tekee työvalmentaja ja työnetsijä? Miten työnantajat suhtautuvat tuettuun työllistämiseen? Vastaamassa suomalaiset asiantuntijat. 1998, 96 s., 13 euroa.

Laatu tuetussa työllistymisessä - palvelustandardi

Mervi Puolanne, Leena Sariola

Hyvän käytännön palvelustandardi kaikkien sellaisten toimijoiden käyttöön, jotka tarjoavat tuetun työllistymisen palvelua asiakkaidensa työllistymiseksi avoimille työmarkkinoille. 2000, 60 s., kopio 5 euroa

Mielenterveyskuntoutujien työhön valmennus työkeskuksessa

Arja Suni

Työhön valmennus työkeskuksessa antaa kuntoutujalle mahdollisuuden kehittää ammattitaitoaan ja selkiinnyttää ammatillisia suunnitelmiaan sosiaalisesti turvallisessa ja tukea antavassa ympäristössä. 1998, 52 s., kopio 5 euroa

Muut julkaisut kts. www.vates.fi

Tilaukset:

Eija Andelin

Puh. (09) 7527 5501

Faksi (09) 7527 5521

eija.anelin@vates.fi

Henkilöstö

Tuettu työllistyminen-FINSE

Kehittämispäällikkö

Leena Sariola

(09) 7527 5504

050 5223 631

Sihteeri

Eija Andelin

(09) 7527 5501

Sosiaaliset yritykset-SOFI

Kehittämispäällikkö

Susanne Stadius-Raivio

(09) 7527 5567

050 3399 811

Projektipäällikkö

Jani Björn

(09) 7527 5569

044 512 5128

Sihteeri

Eija Andelin

(09) 7527 5501

Välittäjäorganisaatioprojekti

Projektipäällikkö

Paullina Lampinen

(09) 7527 5525

050 4087 734

Kuntouttava työ ja työyhteisö

Kehittämiskonsultti

Ellen Vogt

(09) 7527 5503

0440 724 942

Tutkimus

Tutkija

Pasi Ylipaavalniemi

(09) 7527 5508

Sosiaalipoliittinen vaikuttaminen

Tiedotussihteeri

Arto Vilmi

(09) 7527 5568

Viestintä

Tiedottaja

Juha Saarinen

(09) 7527 5506

050 3787 959

Tiedottaja

Outi Lindroos

(09) 7527 5566

Hallinto

Toimitusjohtaja

Marjatta Varanka

(09) 7527 5505

Tiedotus- ja koulutussihteeri

Marianne Kaunismäki

(09) 7527 5502

Taloussihteeri

Vuokko Heikkilä-Kankkonen

(09) 7527 5509

. LF14

TARVITSET MINUA!

*Työllistä
vammaisen.
Hyvä ja
motivoitunut
työntekijä!*

VATES
SÄÄTIÖ

JULISTEEN SUUNNITTELU: MIKA LAUNIS